TARIMAL İŞLETMELERİN ÖRGÜTLENME MODELLERİ: ÇANAKKALE İLİ ÖRNEĞİ

Bengü Everest [1], Sibel Tan[2], Özge Can Niyaz [3]

ÖZET

Tarım sektörü diğer sektörlerden yapısal olarak farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar tarımsal üretimin iklimsel şartlara bağlı olması ve tarımsal gelirin yıl içinde dağınık olarak üretici eline geçmesi olarak sıralanabilir. Ilave olarak tarımsal işletmelerin yapıları da birbirinden farklılık göstermektedir. Bazı işletmeler sadece hayvansal bazıları sadece bitkisel üretim yapmakta ve bazıları bu üretim dalının her ikisi üzerinde de faaliyet göstermektedirler. İşletmelerin arazi varlıkları kira arazi, ortak arazi ya da mülk arazi olabilmektedir. Iştmelerin arazi büyüklükleri yada hayvan sayıları uç değerler içerebilmektedir. Yapısal olarak farklılık gösteren bu işletmelerin amaçları ise kar maksimizasyonu yada masraf minimizasyonudur. Tarımsal işletmeler hangi yapıda olursa olsunlar yada hangi amaç için faaliyet gösterirlerse göstersinler, hedeflerine ulaşmaları etkili bir örgütlenmeye bağlıdır. Farklı yapıda ve farklı amaçlar için faaliyet gösteren tarım işletmelerinin örgütlenmeleri de çeşitli yollarla olmaktadır. Tarımda örgütlenme denildiğinde ilk akla gelen yapı kooperatiflerdir. Kooperatiflere ilave olarak üretici birlikleri, yetiştirici birlikleri, ziraat odaları, çiftçi dernekleri de tarımsal örgütlerdendir. Bu çalışmada bahsi geçen tarımsal örgütlerin faaliyetleri ele alınacak ve Çanakkale ilinde faaliyet gösteren tarımsal işletmelerin örgütlenme yapıları nicel verilerle ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal işletme, tarım sektörü, tarımsal örgüt, Çanakkale.
JEL Kodları: Q10 General, Q13 Cooperatives, Q18 Agricultural Policy

1. Giriş

Insanoğlunun neslinin devamını mümkün kılan tarım sektörü stratejik bir sektördür. Bu işlevinin yanında tarım sektörü diğer sektörlere hammadde sağlamakta ve kalkınmanın finansmanını oluşturmaktadır (Dinler, 2008). Ayrıca tarım sektörü ulusal hesaplar bazında da önemini korumaktadır. Örneğin 2016 yılı için Türkiye Gayrisafi Yurtiçi Hasılasının %6,2'si tarım sektörütarafından karşılanmaktadır (TUİK, 2018a). İstihdam edilenlerin %18,3'ü tarım sektöründe istihdam etmektedir (TUİK, 2018b).

Doğanın bize verdiği malların hemen hiç biri doğrudan doğruya ve hemen tüketilmeye elverişli değildir. Malların tüketime hazır hale getirilmesinde, miktarlarının ve faydasının artırılmasında doğa, emek, sermaye, girişimci ve teknik bilgi olarak sıralanan ürerim faktörlerine ihtiyaç vardır (Pekin, 2013). Üretim faktörlerinin daha etkili kullanılması ise işbirliği ile gerçekleşebilir.

Bireyler, tek başlarına gerçekleştiremeyecekleri veya birleşerek yaptıkları zaman daha fazla yarar sağlayabilecekleri durumda, kuralları olan bir teşkilata ihtiyaç duyarlar (Tokgöz, 2014). Bu teşkilatlar genel olarak tarım örgütleri olarak adlandırılabilir. Tarım örgütleri arasında da kooperatifler en yaygın olanlarıdır.

Geçmişten günümüze tarım örgütleri tarım sektöründe önemli görevler üstlenmektedirler. Tarımsal örgütlere ilişkin çalışmalar da sürekliliğini korumaktadır. Özellikle son yıllarda Birleşmiş Milletler'in 2012 yılını Uluslararası Kooperatifler yılı ilan etmesiyle birlikte Türkiye'de ve Dünya'da kooperatifçilik üzerine yapılan faaliyetler hızlanmıştır.

"Kooperatif İşletmeler Daha İyi Bir Dünya Kurar" ana temasıyla tüm dünyada kooperatiflerin kurulması ve gelişmesini teşvik etmeyi amaçlayan Uluslararası Kooperatifler Yılı ile bireylerin, toplulukların ve devletlerin Binyıl Kalkınma Hedefleri gibi uluslararası kabul görmüş hedeflere ulaşmasına, kooperatif kuruluşlarının katkısının önemine vurgu yapılmıştır (TMKB, 2018).

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Terzioğlu Kampüsü, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Çanakkale, beverest@comu.edu.tr
[2] Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Terzioğlu Kampüsü, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Çanakkale, sibeltan@comu.edu.tr
[3] Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Terzioğlu Kampüsü, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Çanakkale, ozgecanniyaz@comu.edu.tr

Tarım sektöründeki kooperatiflerin ortakları olan tarım işletmelerine çeşitli faydaları vardır. Örneğin tarım kooperatifleri ortakları olan tarım işletmelerine piyasa fiyatının altında ve daha kaliteli olmak üzere üretimde kullanılan gübre, yem, tohum, zirai mücadele ilacı gibi girdileri temin edebilmektedirler. Burada amaç tarım işlemelerinin üretim sürecindeki maliyetlerini azaltmaktır.

Kooperatifler ortaklarına ait ürünlerin pazarlanması aşamasında da çalışırlar. Ortaklarının üretmiş olduğu ürünleri toplayan kooperatifler piyasaya daha fazla ürün arz eder böylece pazarlık gücü artan ürün daha yüksek fiyatlara satılabilir. Kooperatiflerin bunun gibi pazarlama hizmeti sunması ortak işletmelere ekonomik anlamda katkı sağlar.

Kooperatifler ortaklarına sağladıkları teknik yardımlar ile daha kaliteli ürün üretilmesine katkıda bulunurlar. Bahsi geçen hizmetler kooperatiflerin ortakların asağladıkları hizmetlerden bazılarıdır. Kooperatiflerin ortaklarına sağladıkları hizmetler kooperatifi türüne göre değişmektedir.

Kooperatiflere ilave olarak üretici birlikleri ve yetiştirici birlikleri gibi tarımsal örgütler de benzer hizmetlerle üyelerine desteklemektedirler. Bu çalışmada tarımsal işletmelerin ortak yada üye olabileceği örgüt türlerinin Çanakkale ili düzeyinde ele alınması amaçlanmıştır.

2. Kuramsal Çerçeve

2.1. Tarım sektörü

Tarımsal faaliyet, toprağı ve tohumu kullanarak bitkisel ve hayvansal ham maddeleri elde etmek ve üretilen bu maddeleri yarı veya tam mamul hale getirmektir. Hammaddenin dışarıdan alınarak yarı veya tam mamul hale getirilmesi de tarımsal faaliyet kabul edilir (Açıl ve Demirci, 1984).

Tarım sektörünü diğer sektörlerden ayıran bazı özellikler mevcuttur. Bu özellikler şu sekilde sıralanabilir: Tarımda fiyatlar serbest piyasa mekanizması içinde oluşur, tarım sektörü konjonktüre sanayi kadar hassas değildir, tarım ürünleri talebi ve arzı inelastiktir, tarım sektörü karmaşık bir yapıya sahiptir, üretimin mevsime bağlı olmasından dolayı mevsimlik işsizlik söz konusudur, gizli işsizlik yaygındır, sermaye devri yavaştır, azalan verim kanunu diğer sektörlere göre daha çabuk ortaya çıkar (Cinemre ve Kılıç, 2011). Tarımsal örgütler bu karmaşık yapının içinde faaliyet göstermektedir.

2.2. Tarımsal Örgütlenme

Tarımsal örgütlenme denilince kamu ve üretici örgütlenmesi anlaşılmaktadır (Yercan, 2007). Üretici örgütleri ise kooperatifler, üretici birlikleri, ıslah amaçlı yetiştirici birlikleri, ziraat odaları ve diğer birlikler olarak sınıflandırılabilir. Üretici örgütleri kırsal kalkınma ve ekonomik kalkınmada en önemli araçlardan biridir (Tan ve Karaönder, 2013).

2.2.1. Tarımsal Amaçlı Kooperatifler

Kooperatif, bireylerin tek başlarına yapamayacakları veya birlikte yapmalarında yarar bulunan işleri en iyi bir biçime ve maliyet fiyatına yapmak üzere dayanışma suretiyle ekonomik güçlerini bir araya getirmeleridir (Mülayim, 2013).

Tarımsal amaçlı kooperatifler tarımsal kalkınma, sulama, su ürünleri, tarım kredi, tarım satış, üretim pazarlama ve yaş meyve sebze kooperatifleridir. Bu kooperatiflerden sadece tarım kredi kooperaifleri 1581 Sayılı Kanuna tabidir. Diğer tüm tarımsal amaçlı kooperatifler 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununa tabi olup bu kooperatiflerin amaçları ana sözleşmelerinde genel olarak şu şekilde belirtilmiştir:

Tarımsal kalkınma kooperatifleri ortakların her türlü bitkisel, hayvancılık, ormancılık konularındaki istihsalini geliştirir ve ihtiyaçları ile ilgili temin, tedarik, işletme, pazarlama, değerlendirme faaliyetlerinde bulunur. Ortakların ekonomik ve sosyal yönden gelişmelerine yardımcı olur ve iş sahası temin eder. Ortakların ekonomik

gücünü arttırmak için tabii kaynaklardan faydalanır, el ve ev sanatları ile tarımsal sanayiinin gelişmesini sağlayıcı tedbirler alır (TRGM, 2018a).

Sulama kooperatifleri ortaklarının sulama, arazi ıslahı ve toprak muhafazası konularındaki müşterek menfaatlerini korur, bu hususta iktisadi faaliyette bulunur, faaliyetlerini koordine eder ve denetler, dış memleketlerle olan münasebetlerini düzenler, kooperatifçiliği geliştirmek için ihtiyaç duyulan hususlarda eğitimler düzenler (TRGM, 2018b).

Su ürünleri kooperatifleri, her türlü su ürünlerinin üretimi, yetiştiriciliği, avcılığı, işleme, depolama, pazarlama konularında ortaklarına hizmet verir ve gerektiğinde bu konularla ilgili tesisleri kurar ve işletir (TRGM, 2018c).

Tarım kredi kooperatifleri kısa ve orta vadeli kredi ile her türlü tarımsal girdi ihtiyaçlarını karşılar, mahsullerini değerlendirir ve pazarlar, ortakların müştereken faydalanabilecekleri her çeşit makine, ekipman ve tesisleri temin eder, mevduat toplar, bankacılık hizmetleri ve sigorta acenteliği yapar (TKKMB, 2018).

Pancar ekicileri kooperatifleri ortaklarının toprak hazırlığı, ekim, dikim gübreleme, mücadele, sulama, bakım, koruma ve hasat işleri, pancar ve diğer tarım ürünlerinin, yetiştirilmesi, ıslahı, muhafazası, depolanması, ambalajlanması, pazarlanması ve tüm tarımsal faaliyetlerinde birim alanda verim ve kalitenin arttırılması vb. konularda gerekli teknik ve idari tedbirleri alır ve bu konularda eğitimlerinde yardımcı olur, tarımsal danışmanlık hizmeti verir (TRGM, 2018d).

2.2.2 Üretici Birlikleri

Üretici Birlikleri 2004 yılında kabul edilen ve 06/07/2004 tarih ve 25514 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 5200 Sayılı Kanuna göre kurulurlar. Kanunun amacı; üretimi talebe göre planlamak, ürün kalitesini iyileştirmek, kendi mülkiyetine almamak kaydıyla pazara geçerli norm ve standartlara uygun ürün sevk etmek ve ürünlerin ulusal ve uluslararası ölçekte pazarlama gücünü artırıcı tedbirler almak üzere tarım üreticilerinin, ürün veya ürün grubu bazında bir araya gelerek, tüzel kişiliği haiz tarımsal üretici birlikleri kurmalarını sağlamaktır (Resmi Gazete, 2018a).

2.2.3. Yetiştirici Birlikleri

Islah amaçlı yetiştirici birlikleri her türden hayvanın verimliliğini yükseltmek üzere belirli bir ıslah programı kapsamında soy kütüğü ve ön soy kütüğü kayıtlarını tutan, üretimin ekonomik olmasını sağlayan bu amaca yönelik çalışmaları yürüten örgütlenme modelidir.

Kuruluş amaçları; üstün verimli hayvanlar yetiştirmek için kendi aralarında teşkilatlanarak gerek yurt dışından ithal edilen, gerek yurt içinde yetiştirilen ve gerekse yerli ırk hayvanlarının genetik potansiyellerinin geliştirilmesi, verimlerinin arttırılması bunların soy kütüğü ve ön soy kütüğü kayıtlarının tutulması, kayıtlara esas teşkil edecek verim kontrollerinin yapılması, hayvanlarla ilgili sağlık hizmetlerinin yürütülmesi ve sigorta işlemlerinin yapılması, ürünlerin değerlendirilmesi için gerekli tesislerin kurulması, kiralanması ve işletilmesini sağlamaktır. Birliklerin kuruluşları 28.02.2001 tarih ve 4631 sayılı yasaya göre yapılırken, 11/06/2010 tarihinde 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun yürürlüğe girmesiyle mülga olmuştur. Kuruluşları 5996 Sayılı yasaya göre yapılmaktadır (Resmi Gazete, 2018b).

2.2.4. Diğer Tarımsal Örgütler

Yukarıda bahsedilen kooperatifler, üretici birlikleri ve yetiştirici birliklerine ilave olarak ziraat odaları, sulama birlikleri, tarımsal dernekler ve tarımsal vakıflar da tarımsal örgütler başlığı altında ele alınmaktadırlar. Diğer tarımsal örgütlerde olduğu gibi bu örgütlerin de amacı genel olarak ortak ya da üyelerine üretim sürecinde çeşitli konularda destek olmak ve menfaatlerini korumaktır.

3. Araştırma Bulguları ve Tartışma

3.1. Türkiye'de Tarımsal Örgütlenme

Türkiye'de kırsal alanda kamu ve kamu dışı organizasonlar bulunmaktadır. Merkezi kamu organizasyonu içinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, T.C. Ziraat Bankası, Devlet Su İşleri, TEKEL, ÇAYKUR, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı vb. organizasyonlar, baskı grubu niteliğindeki çeşitli sivil toplum kuruluşları ve mesleki örgütler ve ekonomik amaçlı kuruluşlardan kooperatifler, yetiştirici ve üretici birlikleri gibi organizasyonlar bulunmaktadır (Günaydın, 2010).

Türkiye'de 2001 tarihinden itibaren yetiştirici birlikleri, 2004 tarihinden itibaren üretici birlikleri kurulmaya başlanmıştır. Başta kooperatifler olmak üzere yetiştirici ve üretici birlikleri ile birlikte Türkiye'de tarım sektöründe örgütlenmenin çok modelli olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu örgütler kaliteli ve verimi yüksek ürünlerin üretimi için girdi tedariki, yetiştirme teknikleri eğitimleri gibi çeşitli konularda üreticilere destek olmaktadırlar. Üretim sürecinin kayıt altına alınması, ıslah programlarının uygulanması, sigorta işlemlerinin yapılması gibi faaliyetler bu organizasyonların ortak amaçları arasındadır (Everest ve Yercan, 2014).

Türkiye'de tarımsal kalkınma, sulama, su ürünleri ve pancar ekicileri kooperatiflerinin ortak sayısı 2.565.174'dür. Tarım kredi, tarım satış, üretim pazarlama ve meyve sebze kooperatiflerini de dahil edince Türkiye'de tarımsal kooperatiflere ortak olanların sayısı 4.124.809 olmaktadır (Tablo 1). Ancak bu sayı değerlendirilirken bir üreticinin birden fazla kooperatife ortak olabileceği göz önünde tutulmalıdır.

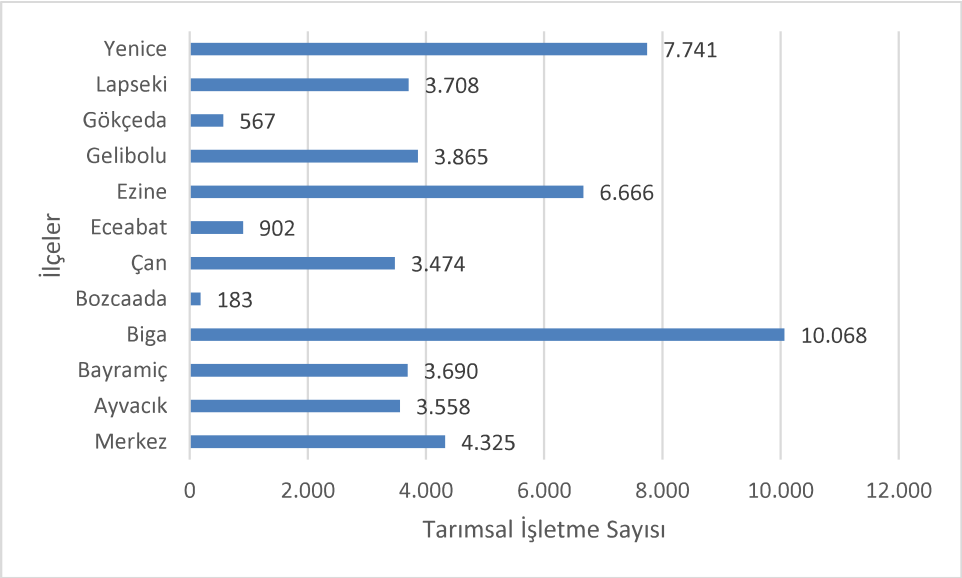
Tablo 1. Türkiye'deki Tarımsal Örgütler ve Ortak Sayıları

Tür	Tarımsal örgüt sayısı	Ortak / üye sayısı
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	7.256	782.140
Sulama Kooperatifi	2.541	304.046
Su Ürünleri Kooperatifi	552	30.817
Pancar Ekicileri Kooperatifi	31	1.448.171
Ara Toplam	10.380	2.565.174
Tarım Kredi Kooperatifi	1.625	1.026.179
Ara Toplam	12.005	3.591.353
Tarım Satış Kooperatifi	399	533.456
Üretim Pazarlama Kooperatifi	428	18.845
Yaş Meyve Sebze Kooperatifi	37	3.142
Genel Toplam	12.404	4.124.809
Üretici Birlikleri	883	348.937
Islah Amaçlı Yetiştirici Birlikleri	271	441.571
Ziraat Odaları	763	5.691.027
Sulama Birlikleri	368	611.000
Çiftçi dernekleri	525	227.500
Tarımsal Vakıflar	14	2.500

(TRGM, 2018e)

3.2. Çanakkale İlinde Tarımsal Örgütlenme

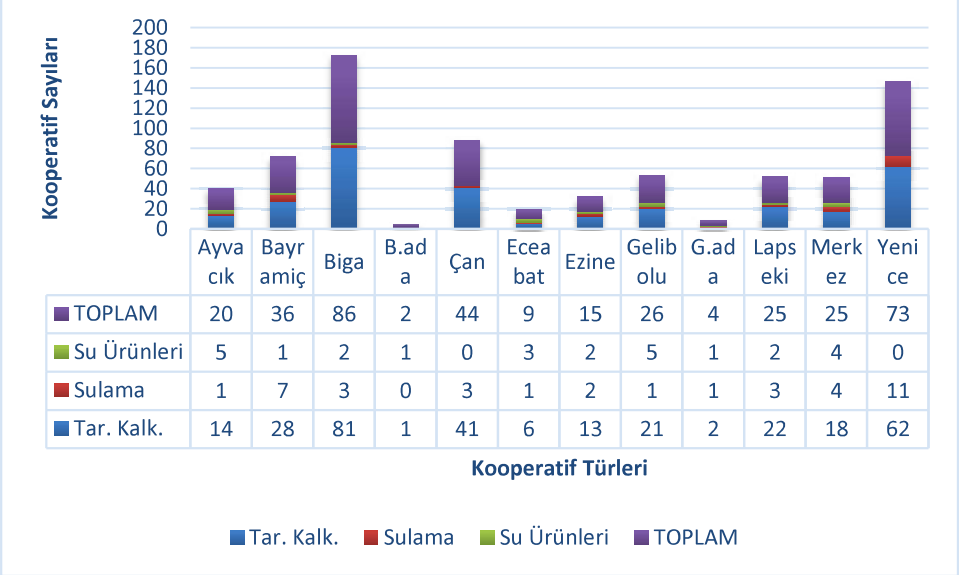
Çanakakle ilindeki toplam tarımsal işletme sayısı 48.747'dir. Şekil 1'de bu işletmelerin ilçelere göre dağılımına bakıldığında ilk sırayı Biga ilçesi almaktadır. Bunu sırasıyla Yenice ve Ezine ilçeleri takip etmektedir. Aynı zamanda Çanakkale ilinde Ziraat Odasına kayıtlı çiftçi sayısı 52.947'dir. (Çanakkale İl GTH Müdürlüğü, 2018).

(Çanakkale İl GTH Müdürlüğü, 2018)

Şekil 1. Çanakkale İlindeki Tarımsal İşletme Sayıları

Çanakkale ilinin tüm ilçelerindeki tarımsal kalkınma, sulama ve su ürünleri kooperatiflerinin toplam sayısı 372'dir. Şekil 2'den takip edildiği gibi bu kooperatiflerin yoğunlaştığı ilçeler sırasıyla Biga, Yenice ve Çan ilçeridir (Çanakkale İl GTH Müdürlüğü, 2018).

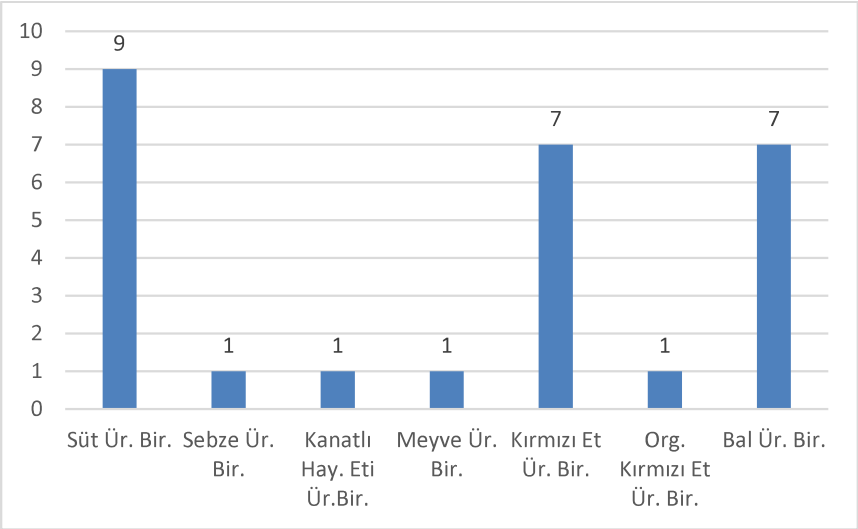

	Ayvacık	Bayramiç	Biga	B.ada	Çan	Eceabat	Ezine	Gelibolu	G.ada	Lapseki	Merkez	Yenice
TOPLAM	20	36	86	2	44	9	15	26	4	25	25	73
Su Ürünleri	5	1	2	1	0	3	2	5	1	2	4	0
Sulama	1	7	3	0	3	1	2	1	1	3	4	11
Tar. Kalk.	14	28	81	1	41	6	13	21	2	22	18	62

(Çanakkale İl GTH Müdürlüğü, 2018)

Şekil 2. Çanakkale İlindeki Kooperatiflerin İlçelere Göre Dağılımı

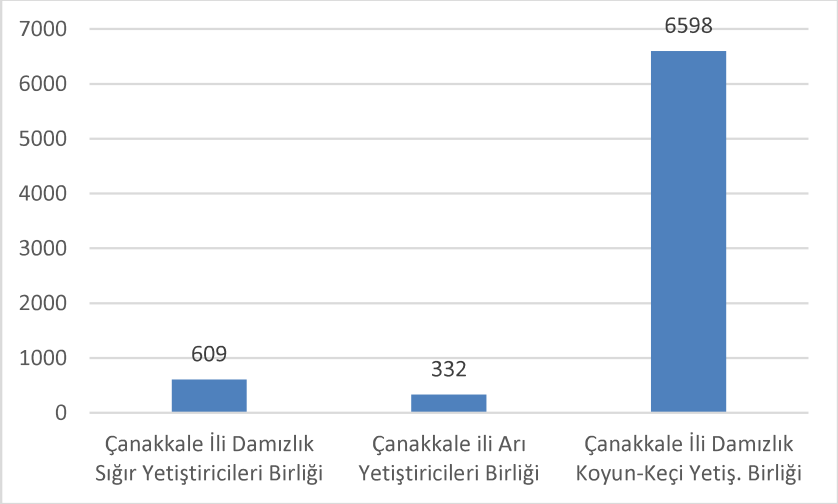
Çanakkale ilinde 27 adet üretici birliği (ÜB) faaliyet göstermekte olup bu üretici birliklerinin üye sayısı 7.923'tür. Kanunen il merkezi ve ilçelerde kurulması mümkün olan üretici birliklerinin faaliyet konuları süt, sebze, kanatlı hayvan eti, meyve, kırmızı et, organik kırmızı et ve bal üretimi üzerinedir (Şekil 3). Bu birliklerden süt üreticileri birliğine üye olanların sayısı 6.140 ve bal üreticileri birliğine üye olanların sayısı 511'dir.

(Çanakkale İl GTH Müdürlüğü, 2018)

Şekil 3. Çanakkale İlindeki Üretici Biriklerinin Sayıları

Kanunen sadece il merkezinde kurulması mümkün olan yetiştirici birliklerinin (YB) üye sayıları ise Şekil 4'de sunulmuştur. Buna göre damızlık sığır yetiştiricileri birliğinin üye sayısı 609, arı yetiştiricileri birliğinin üye sayısı 332 ve koyun keçi yetiştiricileri birliğinin üye sayısı 6.598'dir

(Çanakkale İl GTH Müdürlüğü, 2018)

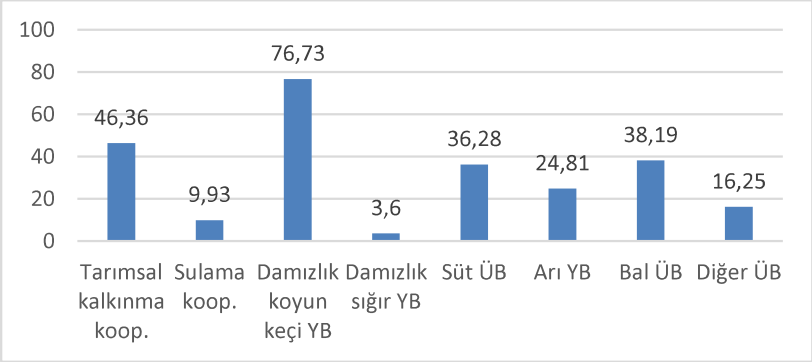
Şekil 4. Çanakkale İlindeki Yetiştirici Birlikleri Üye Sayıları

Tablo 2'de ildeki tarımsal örgütlerin hedef kitle sayıları ve bu örgütlere üye sayıları sunulmuştur. Bu verilerden yararlanarak tarımsal örgütlerin örgütlenme oranları hesaplanmıştır. Aynı verilerden faydalanarak tarımsal örgütlere ortaklık oranları Şekil 5'de görselleştirilmiştir. Buna göre tarımsal örgütlere üyelik oranları tarımsal kalkınma kooperatifleri için %46,36, sulama kooperatifleri için %9,93, koyun keçi yetiştiricileri birliği için %76,23, sığır yetiştiricileri birliği için %3,60, süt üreticileri birliği için %36,28, arı yetiştiricileri birliği için %24,81, bal üreticileri birliği için %38,19 ve tüm üretici birlikleri için %16,25 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. Tarım İşletmelerinin Örgütlenme Oranları

Ziraat odasına kayıtlı çiftçi sayısı	52.947
Tarımsal kalkınma kooperatifi ortak sayısı	24.545
Örgütlenme oranı (%)	46,36
Ziraat odasına kayıtlı çiftçi sayısı	52.947
Sulama kooperatifi ortak sayısı	5.257
Örgütlenme oranı (%)	9,93
Küçükbaş hayvancılık işletme sayısı	8.599
Koyun keçi yetiştiricileri birliği üye sayısı	6.598
Örgütlenme oranı (%)	76,73
Büyükbaş hayvancılık işletme sayısı	16.923
Sığır yetiştiricileri birliği üye sayısı	609
Örgütlenme oranı (%)	3,60
Büyükbaş hayvancılık işletme sayısı	16.923
Süt üreticileri birliği üye sayısı	6.140
Örgütlenme oranı (%)	36,28
Arı üretici sayısı	1.338
Arı yetiştiricileri birliği üye sayısı	332
Örgütlenme oranı (%)	24,81
Arı üretici sayısı	1.338
Bal üreticileri birliği üye sayısı	511
Örgütlenme oranı (%)	38,19
Tarımsal işletme sayısı	48.747
Diğer üretici birlikleri üye sayısı	7.923
Örgütlenme oranı (%)	16,25

(Yazar tarafından hesaplanmıştır)

(Yazar tarafından hesaplanmıştır)

Şekil 5. Tarım İşletmelerinin Örgütlenme Oranları

Görüldüğü gibi Çanakkale ilindeki tarım işletmeleri çeşitli amaçlarla farklı örgütlere ortaktırlar. Tarım işletmelerinin örgütlenme oranının önemi kadar bu örgütlerin etkili olması da önemli bir konudur. Başarılı bir tarım örgütünden beklenen hem üretim aşamasında ortaklarına destek olması sonrasında da ortaklarının ürünlerini pazarlamada etkili olmasıdır. Yapılan çalışmalara göre ilde kooperatifler ortaklarına üretim aşamasında

yeteri kadar destek olmaktadırlar (Everest, 2015) ancak üretimden sonraki aşamada etkili olamamaktadırlar. İlde tarımsal kalkınma kooperatifleri üzerine yapılan çalışmaların sonuçlarına göre bu kooperatiflerin ürünlerin pazarlanmasında ve fiyat oluşumu üzerinde rolleri bulunmamaktadır (Everest, 2009).

4. Sonuç

Türkiye'de tarım sektöründe örgütlenme yelpazesi geniş olup, üreticilerin önemli bir bölümü bu örgütlere ortak ya da üyedir. Tarımsal örgütlenme nicel anlamda yeteri kadar olgunlaşmıştır. Türkiye'de 4.124.809 tarımsal kooperatif ortaklığı vardır. Burada bir üreticinin birden fazla örgüte ortak olabileceği gerçeği de unutulmamalıdır ancak yine de bu sayı yaklaşık 3 milyon tarım işletmesinin olduğu Türkiye için önemli bir büyüklüktür.

Çanakkale ili tarımsal örgütlenmenin nicel anlamda kabul edilebilir bir güçte olduğu illerden biridir. Ancak yine de tarımsal örgütlenmenin ilde geliştirilmesi gerekmektedir. Bu geliştirmeye hem örgütlenme oranının artırılması anlamında hem de örgütlerin kurumsal güçlendirilmesi anlamında ihtiyaç vardır.

Tarımsal kalkınma kooperatifleri üzerine yapılacak çalışmalarda ilk olarak mevcut örgütlerin güçlendirilmesi yoluna gidilmelidir. Dolayısıyla öncelikle bölgedeki mevcut kooperatiflerin güçlendirilmesi gerekmektedir. Mevcut kooperatiflerin güçlendirilmesi zaten örgütlenme oranında bir artışı kendiliğinden getirecektir.

İlde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletmelerin tek örgüt altında birleştiği görülmüştür. Yetiştiricilerin birliğe üyelik oranı da iyi düzeydedir.

Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinin tarımsal kalkınma kooperatifleri, damızlık sığır yetiştiricileri birliği ve süt üreticileri birliği çatısı altında örgütlendiği görülmüştür. Bir üretim alanında birden fazla organizasyonun varlığı ortak iş yapma ve dayanışma temellerine dayalı örgütlenme modeline zarar vermektedir ve bu durum tarımsal örgütlenme açısından olumsuz bir durum olarak değerlendirilmektedir. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği alt sektörünün daha güçlü yapıya kavuşması için bu üreticilerin tek bir örgüt altında toplanması gerektiği düşünülmektedir. Böylece güçlerini bir araya getiren üreticiler özel sektör karşısında daha fazla güç kazanacaktır. Ayrıca damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üyelik oranının düşük olması dikkat çekicidir. Oysa kuruluş yıllarından son yıllara kadar birliğe üyelik oranının yüksek olduğu bilinmektedir. İlde üreticilerin bu birliğe üyelikten vazgeçme sebepleri ayrı bir çalışmada irdelenmelidir.

Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletmelerin örgütlenmelerinde karşılaşılan durum arıcılık yapan işletmelerde de görülmüştür. Arıcılık yapan işletmeler arı yetiştiricileri birliği ve bal üreticileribirliği olmak üzere iki farklı örgüt çatısı altında toplanmışlardır. Arıcılık alt sektörünün daha güçlü olması için arı üreticilerinin de tek bir örgüt altında güçlerini birleştirmeleri gerektiği düşünülmektedir.

Kaynakça

Açıl, F., Demirci, R., 1983, Tarım Ekonomisi Dersleri, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, 880, s.12, Ankara.

Cinemre, H., A. ve Kılıç, O., 2011, Tarım Ekonomisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakltesi Ders Kitabı No:11, s. 9, Samsun.

Çanakkale İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2018, 2017 Yılı Brifing Raporu. https://canakkale.tarim.gov.tr/Menu/13/Brifingler

Dinler, Z., 2008, Tarım Ekonomisi, Ekin Kitabevi Yayınları, s. 37. Bursa.

Everest, B., 2009, Tarımsal Ürünlerin Pazarlanmasında Çiftçi Örgütlerinin Rolü ve Önemi: Çanakkale Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri Örneği, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Everest, B., 2015, Tarım Kredi Kooperatiflerinde Ortakların Kooperatifçilik İlkelerini Algılamalari ve Yönetime Katılmalarını Etkileyen Faktörlerin Analizi Üzerine Bir Araştırma: Balıkesir Bölge Birliği Örneği, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi.

Everest, B. ve Yercan, M. 2014, Hayvancılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Tarımsal Amaçlı Örgütlerin Mevcut Durumu: Türkiye Örneği, XI. Tarım Ekonomisi Kongresi, ss.1212-1230, Samsun.

Günaydın, G., 2010, Tarım ve Kırsallıkta Dönüşüm, Tan Kitabevi Yayınları, s. 317, Ankara.

Mülayim, Z., G., 2013, Kooperatifçilik, Yetkin Yayınları, s.17. Ankara.

Pekin, T., 2013, Ekonomiye Giriş, Zeus Kitapevi, ISBN: 975-98569-1-3, s.20, İzmir.

Resmi Gazete, 2018a, 06/07/2004 tarih ve 25514 sayılı Resmi Gazete. Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu. http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx#

Resmi Gazete, 2018b, 13/06/2010 taih ve 27610 sayılı Resmi Gazete. Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu. http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/06/20100613-12.htm

Tan, S. ve Karaönder, İ., 2013, Türkiye'de Tarımsal Örgütlenme Politikalarının ve Mevzuatının İrdelenmesi: Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Örneği, ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, 1(1): 87-94.

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (TRGM), 2018a, Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri Anasözleşmesi, https://www.tarim.gov.tr/TRGM/Lists/KutuMenu/Attachments/24/Tarımsal%20Kal.%20Koop.%20Anaszlşmsi.pdf

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (TRGM), 2018b, Sulama Kooperatifleri Anasözleşmesi, https://www.tarim.gov.tr/TRGM/Lists/KutuMenu/Attachments/24/Sulama%20Koop.%20Birliği%20Anasözleşmesi.pdf

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (TRGM), 2018c, Su Ürünleri Kooperatifleri Anasözleşmesi, https://www.tarim.gov.tr/TRGM/Lists/KutuMenu/Attachments/24/Su%20Ürünleri%20Koop.%20Anaszlşmsi.pdf

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (TRGM), 2018d, Pancar Ekicileri Kooperatifleri Anasözleşmesi, https://www.tarim.gov.tr/TRGM/Lists/KutuMenu/Attachments/24/Pancar%20Ekicileri%20Koop.%20Anaszlşmsi.pdf

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (TRGM), 2018e, Tarımsal Örgütlenme Tablosu, https://www.tarim.gov.tr/TRGM/Link/33/Tarimsal-Orgutlenme-Tablosu

Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği (TKKMB), 2018, Tarım Kredi Kooperatifleri Anasözleşmesi, http://www.tarimkredi.org.tr/images/haberler/2016/anasozlesme/tarim-kredi-koop-anasozlesmesi.PDF

Tokgöz, Z., 2014. Koopertifçilik Bilgisi, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu, 2018a. Ulusal Hesaplar, İktisadi Faaliyet Kollarına Göre GSYİH. http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist

Türkiye İstatistik Kurumu, 2018b. Ulusal Hesaplar, İstihdam, işsizlik ve ücret Verileri, İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İktisadi Faaliyet Kolları. http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist

Türkiye Milli Kooperatifler Birliği (TMKB), 2018, Uluslararası Kooperatifler Yılı Türkiye Kutlama Komitesi Resmi Internet Sitesi, www.turkiye2012koop.org 2013

Yercan, M., 2007, Türkiye ve Avrupa Birliğinde Tarımın Örgütlenme Deseni ve Tarımsal Kooperatifler. Tarım Ekonomisi Dergisi 2007; 13(1) : 19 – 29.